

«ՀԱՅ ՄԵԿՆՈՂԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ» ԹԵՄԱՅՈՎ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ՄԱՅՐ ԱԹՈՎ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՄՆՈՒՄ

Մեպրեմբերի 22-ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ, Հայոց գրերի 1600-ամյակի պանծալի հոբելյանի շրջանակներում Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում մեկնարկեց «Հայ մեկնողական գրականության դպրոցները» թեմայով գիտաժողովը, որին մասնակցում էին ինչպես Հայաստանից, այնպես էլ արտերկրից հրավիրյալ շուրջ 25 գիտության մշակներ:

Գիտաժողովը բացեց Մայր Աթոռի Գարեգին Ա աստվածաբանական-հայագիտական կենտրոնի փնտրեն Ազատ Բոգոյանը: Նա, անդրադառնալով հայ մեկնողական գրականության պարմությանը, հատկապես շեշտեց մեկնողական երկերի տպագրության կարևորությունն ու գիտական լայն շրջանակներին ներկայացնելու անհրաժեշտությունը: Այնուհետև ներկաներին իր օրհնությունը բաշխեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով գիտաժողովի մասնակիցներին, հույս հայտնեց, որ այն պիտի գա լրացնելու այն բացը, որն առկա է մեկնաբանական գրականության ասպարեզում շարքերին հաղորդ դարձնելով մեր նախնյաց հարուստ ժառանգությանը:

«Մեր պարմության բացառիկ և հերոսական երևույթներից է, որ հաճախ դժվարին պայմաններում, օտարների լծի տակ, նեղությունների ու հալածանքների մեջ հայ միտքը վեր է բարձրանում ժամանակի սահմաններից ու թևածելով աստվածային ոլորտներում ծնունդ է տալիս այնպիսի հիասքանչ ստեղծագործությունների, որոնք կենարար լույսով ոռոգում են ամ Աստված տնեցացող հոգիները հավատարմացյալների: Արդի ժամանակներում, երբ լայն տարածում գտած քրիստոնեական տարբեր ուղղություններ աստվածաշնչյան սեփական մեկնություններն են փորձում արմատավորել հասարակության մեջ, առավել քան կարևոր է Սուրբ Հոգու ներշնչմամբ գրված եկեղեցական հեղինակների սուրբգրային մեկնությունների վերհանումն ու վերարժեկորումը մեր կյանքից ներս: ...Ներկա գիտաժողովը, լիահույս ենք, պիտի լինի մեկնողական գրականության հանգամանալից ուսումնասիրման այն գեղեցիկ սկիզբը, որով մեր անգնահատելի արժեքները պիտի մատուցվեն և ճանաչելի դառնան ամենքին՝ հոգևոր իմաստության, հավաքի ու նվիրումի լույսը սփռելով մարդկային հոգիներում»,- նշեց Նորին Սրբությունն իր խոսքում:

Այնուհետև փնդի ունեցավ «Աստվածաշնչի գրքերի հայ մեկնությունների գրադարան» մատենաշարով հրապարակված երկու հատորների շնորհանդեսը: Մատենաշարի գլխավոր խմբագիր Տ. Եզնիկ եպս. Պետրոսյանը խոսեց մատենաշարի որդեգրած սկզբունքների և նշանակության մասին՝ ընդգծելով հայ իրականության մեջ ստեղծված սուրբգրային մեկնությունների տպագրության անհրաժեշտությունը համաքրիստոնեական և համաշխարհային մշակույթի տեսանկյունից, որը կոչված է բավարարելու հայ քրիստոնյայի հոգևոր պետքերը՝ հաղորդ դարձնելով նրան մեր Եկեղեցու հայրերի հոգեշահ գրվածքներին:

Այնուհետև գիտաժողովի առաջին «Հայ մեկնողական գրականության համաքրիստոնեական ակունքները» խորագրված նիստում, որը նախագահում էր Կենտրոնական Եվրո-

ԳԻՏԱԺՈՂՈՒԿԻ ԸՆԹԱՑՑՈՒՄ

Կիսակազմի ֆոտոգրաֆիա Ս. Կարամյանի և Ս. Կարամյանի միջոցով

պայի հայրապետական պարմիրակ S. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Գրիգորյանը, կարդացվեցին հետևյալ զեկուցումները. «Աստվածաշնչի այլաբանական մեկնության նախահայերը, Փիլոն Ալեքսանդրացին և իր նախորդները» (Աբրահամ Տերյան՝ Նյու Յորքի Ս. Ներսես Հոգևոր Ճեմարան), «Մեկնությունները միջնադարյան վրացական թարգմանություններում» (Էլզովա Խինթիբիձե՝ Թբիլիսիի Պետական Համալսարան), «Արիստոտելի «Ցաղագս աշխարհի» գործի հայերեն թարգմանությունը և մեկնությունները» (Գայանե Պողոսյան՝ Երևանի Պետական Համալսարան):

Երկրորդ՝ «Ծեսը և նվիրապետական համակարգը մեկնություններում» նիստում, որը նախագահում էր Պարույր Մուրադյանը, կարդացվեցին «Առաքյալների համապարմիրական Մուրբգրային վկայությունների Միխթար Սկսոացու մեկնաբանությունները» (S. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Գրիգորյան՝ Կենտրոնական Եվրոպայի հայրապետական պարմիրակ), «Կեղծ Դիոնիսիոս Արեոպագոսի հայերեն մեկնությունները» (Սերջիո Լա Պորտա՝ Երոսաղեմի համալսարան), «Կանոնական իրավունքը մեկնողական գրականության փեսադաշտում» (Ազատ Բոգոյան՝ ՀՀ Գիությունների Ազգային Ակադեմիայի Արևելագիտության ինստիտուտ), «Տրդատը բնականաբար Կոստանդնուպոլսից առաջ է» (Մաքսիմ Եվադյան՝ Ֆրանսիայի Էքս Ան Պրովանսի համալսարան) զեկուցումները:

Երրորդ՝ «Աշխարհի ճանաչողությունը մեկնություններում» նիստում, որը ղեկավարում էր Արվեստագիտության դոկտոր Վիգեն Ղազարյանը, կարդացվեցին հետևյալ զեկուցումները. «Թարգմանական խնդիրներ» (S. Եզնիկ Եպիսկոպոս Պետրոսյան՝ Մայր Աթոռի Միջնեկեղեցական հարաբերությունների գրասենյակի պարասխանատու), «Գրիգոր Նյուսացու բնավիժխոփայական և բժշկագիտական հայացքները «Տեսութիւն ի մարդոյն կազմութիւն» գրքում» (Սյրելլա Վարդանյան՝ Մաշտոցի անվան Մարենադարան), ««Գիրք պարճառաց» ժողովածուն միջնադարյան մեկնությունների հանրագիտարան» (Էռնա Շիրինյան՝ Մաշտոցի անվան Մարենադարան), «Գրիգոր Տաթևացու «Երգ երգոցի մեկնությունը»» (Լիլիթ Հովսեփյան՝ Երևանի մանկավարժական համալսարան):

Հաջորդ օրվա՝ սեպտեմբերի 23-ի առաջին «Աստվածաշունչը և մեկնողական գրականությունը» նիստում, որ վարում էր S. Եզնիկ Եպիսկոպոս Պետրոսյանը, կարդացվեցին հետևյալ զեկուցումները. «Լուծմունք կամ սուրբգրային պոեզիա. չափածո մեկնությունները Աստվածաշնչի հայկական թարգմանության գրքերում» (Քրիստիան Հաննիկ՝ Գերմանիա, Վյուրցբուրգի համալսարան), «Դիփարկումներ ավանդաբար Ս. Մեսրոպյան վերագրվող Ավետարանի շուրջ» (Պարույր Մուրադյան՝ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, «Տերունական աղոթքի մեկնություններ ըստ Ս. Գրիգոր Տաթևացու և Օգոստինոս Երանելու» (Աթոռ Մաթևոսյան՝ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ), «Հայ մեկնողական գրականության աղբյուրները» (Արմեն Տեր-Ստեփանյան՝ Մաշտոցի անվան Մարենադարան), «Գրացի համալսարանի գրադարանի հմր. 2058 մատյանը» (Էրիխ Ռենար՝ Ավստրիա, Գրացի համալսարան):

Օրվա երկրորդ՝ «Հայ մեկնողական գրականության առանձնահատկությունները» նիստում, որը նախագահում էր Աբրահամ Տերյանը, կարդացվեցին հետևյալ զեկուցումները. «Բարոյախոս ժողովածուն» (Գոհար Մուրադյան՝ Մաշտոցի անվան Մարենադարան), «Մարդեղությունը վերաբերվող հասկացությունները Եղիշեի երկում» (Հ. Ռիկարդո Պանն՝

Իտալիա, Բոլոնիայի համալսարան), «Թուրք առ Ողիմպիադան» որպես մեկնողական ծրագիր և նրա հայերեն թարգմանությունը» (Օլգա Վարդազարյան՝ Երևանի Պետական համալսարան), «Ոչ ձուկ, ոչ էլ թռչուն. նոր հայացք ավանդաբար Գրիգոր Արշարունուն վերագրվող Կյուրեղ Երուսաղեմացու Մեծ Պահքի հարցումն-պատասխանի ճառերի հայկական մեկնաբանության» (Պիպեր Քաու՝ ԱՄՆ Կալիֆոռնիայի համալսարան):

Օրվա երրորդ՝ «Մեկնությունը՝ դարաշրջանի պարմության հայելի» նիստը, որը վարում էր Զրիստիան Հաննիկը, կարդացվեցին հեղինակ գեկուցումները. «Ը-ԺԲ դարերի Կոնստանդնուպոլսի արքայապետը ծիսական ժողովածուներում և մեկնողական գրականությունում» (Ն. Շառլ Ռեմու՝ Ֆրանսիա, Ան Կալկայի վանք), «Կաթոլիկների «Ընդդեմ հայոց գործերը ԺԴ դարի կեսերին»» (Կոլո Մուրաֆյան՝ Փարիզի ԺԳ համալսարան), «Դարաշրջանի իմաստավորումը Խոսրով Անձևացու և Գրիգոր Նարեկացու մեկնողական երկերում» (Վրեմ Վարդանյան՝ ԳԱԱ Պարմության ինստիտուտ), «Ներույնանները, Մանսելները և «Անտիոքի Ասիկների» հարմարեցումը հայկական միջավայրին» (Ժիրայր Դեղեյան՝ Ֆրանսիա, Մոնպելիեի համալսարան):

Մեպրեմբերի 24-ին Օշականի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց դպրատանը տեղի ունեցավ «Հայ մեկնողական գրականության դպրոցները» գիտաժողովի եզրափակիչ նիստը:

Ժողովականներին Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցում ընդունեց Արագածուրի թեմում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Տ. Թորգոմ արք. Տոնիկյանը: Հայր Սուրբը, բարի գալուստ մաղթելով գիտաժողովի մասնակիցներին, պատահական չհամարեց, որ եզրափակիչ նիստը տեղի է ունենում հենց Օշականում, ուր ամփոփված է առաջին հայ ուսուցչի՝ երանելի Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի մարմինը: Նա, հայցելով Ս. Մեսրոպի բարեխոսությունն ամենքի համար, բարի աշխատանք մաղթեց գիտաժողովի մասնակիցներին:

Ժողովականներն իրենց խոնարհումը բերեցին Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի շիրմին՝ ուխտելով հավատարիմ մնալ Ս. Մեսրոպի և նրա աշակերտների աննկուն ոգուն:

Օշականում տեղի ունեցած «Մեկնությունը և հայ մշակույթը» նիստի ընթացքում, որը վարում էր պարմական գիտությունների դոկտոր Ազատ Բոգոյանը, կարդացվեցին հեղինակ գեկուցումները. «Կենդանիների պարկերագրությունը «Խորանների մեկնություններում»» (Վիգեն Ղազարյան՝ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտ), «Հայարառ թուրքերեն մեկնողական գրականությունը» (Հասմիկ Սյրեփանյան՝ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ), «Ձեռագրագիտական ընդհանրությունները հայկական և սլավոնական ձեռագրերում» (Ալեսանդա Կուրովա՝ Մոֆիայի Իվան Դույչև կենտրոն), «Պաշտպանի կաթողիկոս-թարգմանիչների դպրոցը» (Իզաբել Օմե՝ Ֆրանսիա, Մոնպելիեի համալսարան):

Եզրափակիչ նիստի ընթացքում լսվեցին գեկուցումներ «Կենդանիների պարկերագրությունը «Խորանների մեկնություններում»», «Հայարառ թուրքերեն մեկնողական գրականությունը», «Գրքագիտական նույնությունները հայկական և սլավոնական ձեռագրերում» և «Պաշտպանի կաթողիկոս-թարգմանիչների դպրոցը» թեմաներով: Զեկուցումների ավարտից հետո ներկաներն ամփոփեցին գիտաժողովի արդյունքները՝ կարևորելով մեր նախնյաց թողած հսկայական ժառանգության ուսումնասիրության անհրաժեշտությունը և գրական հուշարձանների պաշտպանությունը:

Նիստի ավարտին գիտաժողովի մասնակիցներն այցելեցին Սաղմոսավանք:

Երեկոյան գիրաժողովի մասնակիցներին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում ընդունեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Մայր Աթոռի Գարեգին Ա աստվածաբանական-հայագիտական կենտրոնի փնտրեն Ազատ Բոգոյանը Վեհափառ Հայրապետին ներկայացրեց գիրաժողովի ընթացքն ու արդյունքները:

Նորին Սրբությունը, ողջունելով գիրաժողովի մասնակիցներին, իր ուրախությունը հայտնեց, որ այն փնտրի ունեցավ հայոց գրերի 1600-ամյակի պանծալի հոբելյանի շրջանակներում և հապկապես Ս. Էջմիածնում, ուր անցած դարասկզբին Մայր Աթոռի մի շարք միաբանների շնորհիվ ծաղկում էր ապրում հայագիտությունը: Հայոց Հայրապետը ներկա գիտնականներին ներկայացրեց Հայ Առաքելական Եկեղեցու առաջ ծառացած խնդիրները: Նա հույս հայտնեց, որ եկեղեցականաց նոր սերունդն առավել նախանձախնդիր պիտի լինի մեր նախնյաց ժառանգության ուսումնասիրությանը, վեր հանմանն ու ընթերցողների լայն շրջանակներին ներկայացմանը:

Իրենց հերթին ներկաները շնորհակալություն հայտնեցին Վեհափառին գիրաժողովի կազմակերպման համար՝ հույս հայտնելով, որ ինչպես անցյալում, այնպես էլ այսօր Ս. Էջմիածինն իր շուրջը պիտի համախմբի գիտնականներին:

*ՄԱՅՐ ԱԹՐԱՌ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ
ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ*